

*А.М. Горчакова,
практичний психолог
спеціалізованої ЗОШ
з поглибленим вивченням іноземних мов
I-III ступенів № 1 ім. Т. Г. Шевченка
м. Бердичів*

Зміст, форми і методи роботи практичного психолога з дітьми з особливими освітніми потребами

Робота з дітьми з особливими освітніми потребами вимагає великої підготовки від психолога. В залежності від поставленої мети, завдань, етапу, виду роботи, вікової категорії, враховуючи нозологію дитини, виділяють різноманітні форми і методи роботи.

На початковому етапі іде спільна робота працівників навчального закладу, залучених до взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами, зокрема: вивчення особової справи дитини, співбесіда з представниками ІРЦ, розмова з дитиною та її батьками для виявлення рівня розвитку дитини (сформованість навичок самообслуговування, комунікативної, пізнавальної, емоційно-вольової сфер тощо); проведення консилиуму фахівців з питань розроблення ІПР (індивідуальної програми розвитку), пристосування програм та планів під індивідуальні особливості дитини; бесіди з учнями класу, вчителями стосовно створення загального позитивного настрою та психологічної готовності до спілкування та взаємодії з дитиною з особливими освітніми потребами; проведення моніторингу рівня пристосованості учня, корекційної роботи з дитиною. Директор навчального закладу повинен не допускати делегування функцій і завдань, які належать до компетенції інших спеціалістів, працівникам психологічної служби.

На етапі знайомства з дитиною можна використати такі методи, як: спостереження за дитиною, анкетування, бесіди з батьками, вивчення продуктів діяльності дитини.

Після етапу знайомства та збору інформації розпочинається діагностична робота. Залежно від того, що саме буде вивчатись, будуть підбиратись відповідні методики із врахуванням віку та особливостей кожної дитини.

Тому перш ніж застосовувати ту чи іншу діагностичну методику до дітей з особливими освітніми потребами, необхідно упевнитися в тому, що вона буде для них інтелектуально доступною, а інструкція – зрозумілою.

Відбір методик проводиться згідно з критеріями валідності, надійності, наявності відповідних статевих, вікових і інших психометричних норм, також повинен відповідати меті дослідження. Під час планування процедури обстеження треба враховувати ті фактори, які впливають на об'єктивність і достовірність отримуваних результатів: форма обстеження (групова чи індивідуальна), умови обстеження (приміщення, освітлення, обладнання в класі і так далі), підготовка дидактичних та інших необхідних матеріалів, визначення фіксованого терміну виконання завдання), послідовність виконання завдань,

методи установлення взаємодії, особливості інструктажу, перевірка правильності виконання інструкції, форма повідомлення. Проводячи обстеження, треба фіксувати всі відхилення від заданих параметрів, а також зважати на незаплановані фактори, які можуть впливати на результати процесу обстеження. Найбільш важливими параметрами в дослідженні є характер контакту психолога з дитиною, ставлення дитини до самого процесу і, власне, до самого психолога. Аналіз даних обстеження проходить відповідно до правил, встановлених розробниками методик. Далі здійснюється обробка даних. Висновок формується психологом, виходячи з мети дослідження. В процесі підготовки висновку враховуються рівень компетентності замовника, правила нерозголошення конфіденційної інформації і захисту прав досліджуваних. Висновок повинен містити конкретні рекомендації тих дій, які заявлені в проблемних питаннях дослідження. Рекомендації повинні адресуватися конкретній особі – психологу, педагогу, соціальному педагогу, батькам дитини, адміністрації і так далі. Також вони мають розкривати зміст і мету роботи, наприклад, оволодіння методами самоконтролю, підвищення рівня самооцінки, розвиток пізнавальних процесів і т. д., і повинні вказувати на оптимальні форми роботи (консультації, додаткові розвиваючі заняття тощо). Рекомендації мають будуватися із врахуванням існуючого рівня підготовки дитини, а також особистих можливостей дитини. Важливо враховувати, що саме присутність різностороннього підходу до вирішення заявленої проблематики може значно підвищити результативність роботи.

Результати діагностики дозволяють розробити корекційно-розвиткову програму та підібрати відповідні форми й методи роботи.

Формами роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є індивідуальна і групова. Це можуть бути заняття: групові, підгрупові, індивідуальні тощо.

Під час проведення корекційно-розвиваючих занять можуть використовуватись такі методи: створення ситуацій успіху, заохочення незначних успіхів, досягнень дитини; використання наочності, сюжетних картинок; використання арт-терапевтичних методів: музикотерапії, казко-терапії, пісочної терапії, ізо-терапії, лялько-терапії, ігрової терапії, лялькового театру, театру тіней; бесіди, мозкові штурми; ділові ігри, дискусії, кейс-методи, графічні організатори (ланцюжки послідовності), матриці, дидактичні ігри, пальчикова гімнастика тощо.

Отже, на кожному етапі роботи практичного психолога з дітьми з особливими освітніми потребами існують певні форми та методи роботи. Їх вибір залежить від поставленої мети, завдань, виду роботи, індивідуальних особливостей дитини, її потреб, а також творчості та кваліфікації психолога.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: «Самміт –Книга», 2009. 272 с.: іл.- (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Колупаєва А.А. Організаційно-педагогічні умови інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір // Дефектологія, № 4, 2003. – С. 154.
3. Колупаєва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. – К.:Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 192 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: Навчально-методичний посібник. – К.: «АТОПОЛ». – 2010. – 96 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).